

РЕЦЕНЗИЯ**На ПРОФ. Д-Р ДОНКА ПЕТРОВА БАЙКОВА, ДМ***Специалист по Хранене и диететика***Външен член на Научно жури*****Съгласно Заповед № РД-38-72/07.02.2024 на Ректора на СУ “Св. Климент Охридски”***

относно конкурс за “Доцент” по професионално направление 1.2. “Педагогика“

(Училищна хигиена и здравно образование) - за нуждите на

Факултета по педагогика към Софийския университет “Климент Охридски“

обнародван в *ДВ бр. 103 от 12.12.2023****Относно: УЧЕБНО-ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА И НАУЧНО-
ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ*****на Д-Р БЕРДЖУХИ МИХРАН ЙОРДАНОВА***Главен асистент в Софийски университет “Свети Климент Охридски“,**Факултет по педагогика, Катедра „Теория на възпитанието“****Във връзка с: УЧАСТИЕ В КОНКУРС ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА АКАДЕМИЧНА
ДЛЪЖНОСТ “ДОЦЕНТ”*****По процедурата:**

В конкурса за присъждане на академична длъжност “Доцент” към Факултета по педагогика, Катедра „Теория на възпитанието“ СУ „Климент Охридски“, участва **един кандидат: д-р Берджухи Михран Йорданова** - главен асистент към Софийски университет “Свети Климент Охридски”, Факултет по педагогика, Катедра „Теория на възпитанието“. Провеждането на конкурса е съобразено със Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Д-р Берджухи Михран Йорданова, е родена на 27 юни 1976 г., гр. София.

Омъжена е и е майка на 3 деца.

Образователно развитие на кандидата

- **1995 г.** - Берджухи Михран Йорданова завършва **Финансово-стопанска гимназия** в гр. София, специалност **“Машинна обработка на информацията”** с професионална квалификация проектант-икономист;
- **1995 – 2000 г.** – Студент в **Университет за национално и световно стопанство**, гр. София. Завършва с образователна степен **Магистър по икономика** след защита на Дипломна работа на тема **“Динамика на безработицата в Република България за периода 1990-1998 г.”**;
- **2002 – 2004 г.** – Придобива **втора магистърска** образователна **степен** по специалността **“Социална работа с деца”** СУ “Свети Климент Охридски” след защита на дипломна работа на тема **“Развитие на умения за общуване и позитивиране на емпатийно отношение”**;
- **2005 - 2009 г.** – **Редовна докторантура** по научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“ (Предучилищно възпитание) към катедра “Теория на възпитанието” във Факултета по педагогика на СУ “Свети Климент Охридски”;
- **2009 г.** - Придобита **образователна и научна степен „Доктор”** (Диплома № 33019/30.03.2009 г.) по научната специалност 05.07.01. „Теория на възпитанието и дидактика” - след успешно защитена публична защита на Дисертационен труд на тема **“Готовността на детето за училище като психо-педагогически проблем”**.

Професионално развитие

- От **2010 г.** – **Хоноруван преподавател** в Софийски университет „Св. Климент Охридски” към Факултета по Педагогика, Катедра „Теория на възпитанието”;
- От **2012 г.** до сега – **Главен асистент** към същата катедра;
- **2012 – 2013 г.** – **Обучител за обучения**; Експерт по създаване на помагала и **наръчници за обучение**; Фасилитатор на конференции и пресконференции по Проект „Усмивки за всички деца: Подкрепа за децата със специални образователни потребности от област Разград”;

- От 2014 г. до сега – Академичен *наставник по проект* „Студентски практики“;
- 2015 г. – *Ръководител на експертна група* за разработване на „Комуникационна рамка за междуинституционално сътрудничество за подобряване качеството на политиките и практиките за грижа и образование на децата от раждането до 3 години“.

Следдипломно учебно-преподавателско, научно и квалификационно развитие на кандидата

В своето професионално и научно развитие д-р Берджухи Михран Йорданова успешно е преминала през *десетки различни СДО-курсове* - по следните направления:

- 2002 г. – „Лятна *школа по психология*“;
- 2006 г. – 2007 г. – “Експериментално докторантското училище по *хуманитарни и социални науки*” към *Философски факултет* на СУ “Свети Климент Охридски” по тематичните направления: “*Компютърна обработка на емпирични данни SPSS*”; “*Практически умения и похвати за провеждане на научно изследване*”; “*Докторантско ателие по хуманитарни науки*”;
- 2007 г. – „Докторантското училище към Факултета по педагогика на СУ “Свети Климент Охридски – 2007 г.” със следдипломна подготовка по: *Работа с литературни източници* и извори; *Преобразуващият експеримент в дисертационното изследване; Обработка и анализ на резултатите* от емпиричното изследване;
- 2007 г. – Участие в проект „Лаборатория за слава *FameLab 2007* България”, организиран от Британски съвет и Министерство на образованието и науката ;
- 2007 г. – „*Майсторски клас* Лаборатория за слава *FameLab*”, гр. Копривщица;
- 2013 г. – Обучение в „Докторантско училище“ на тема „Развитие и усъвършенстване на *междуфакултетска докторантска програма* в областта на педагогическите изследвания и електронното обучение в СУ” по *Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси*” с участие в тематични курсове:
 - Интегриране на *технолозите в преподаването* и ученето;
 - Теория и методи на *измерване в образованието*;

- *English for Academic Purpose; Компютърните програми за целите на преподаването (LectureMaker & Camtazia Studio);*
 - Модерните компютърни програми в помощ на изследователската дейност;
 - Стратегии за информационно търсене в онлайн педагогически ресурси;
 - *Изнесено обучение на терен.*
- **2019 г. – Обучение** на тема: **Формиране и усъвършенстване на умения за създаване, редактиране, публикуване и разпространение на научни публикации**" по ОП "Наука и образование за интелигентен растеж", Европейски съюз;
 - **2019 г. – Квалификационен курс** "Технологични възможности и процедури за проверка на автентичността на курсови задания, дипломни работи и дисертации чрез използване на система за *антиплагиатство*, интегрирана в системата за електронно обучение на Софийския университет";
 - **2021 г. – Участие в уебинар** на тема: „Уникално идентифициране на автори”, на Университетска библиотека „Св. Климент Охридски”;
 - **2021 г. – Курс** по Следдипломно обучение на тема: „Разработване на електронни учебни ресурси”;
 - **2022 г. – Обучение** на тема: "Проектиране на компетентностни модели в системи за *електронно обучение*";
 - **2023 г. – Участие в Обучителен курс** към *международен проект* „Activating Students in Online Classes”;
 - **2023 г. – Обучение** на тема: „*IBM SPSS Statistics* за преподаватели“ към проект „МОДЕРН-А: Модернизация в партньорство чрез дигитализация на Академичната екосистема“.

Езикова подготовка:

- **2004 г. – Курс по английски език** в Езикова школа „Престиж” със защитено ниво intermediate.

Членство на кандидатката в Научни организации

- От 2007 г. до сега – Сдружение ”*Млад университетски изследовател*”- член на Управителния съвет - Отговорник за секция студенти и докторанти;
- От 2012 г. до сега – член на „*Център за интердисциплинарни изследвания и иновации в неформалното образование (ЦИИНО)*” към СУ „Св. Климент Охридски”;
- 2012 г. – Член на *редколегия на Сборник* доклади от Научна конференция;
- 2012 г. – 2018 г. – Член на *Факултетния съвет* към Факултета по Педагогика на Софийски университет „Св. Климент Охридски”;
- От 2018 г. до момента – Член на сдружение „*Междууниверситетски институт по мениджмънт на образованието*” (Interuniversity Institute on Educational Management – Interaula) - Програма за изпълнение на Общинска стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта на Столична община (сертификат и плакет);
- От 2018 г. до момента – Член на „*Съюза на учените в България*”, секция “Педагогика и психология”.

Обществена и организационна активност на кандидатката

- 2002 г. – 2007 г. – Сдружение “*Подадена ръка*”, гр. София – председател, координатор по проекти;
- 2017 г. до момента – *Фондация „Човецина*”, гр. София - член на Управителния съвет;
- 2019 г. – Младежки екип на *Сдружение „Зелена мрежа*”- Ментор към проект „Инкубатор на интегрирани градски образователни мрежи”, финансиран и организиран от „Междууниверситетски институт по мениджмънт на образованието”;
- От 2021 г. до момента – Член на настоятелството на *Народно читалище „Искра – 1964*”.

Отличия и награди

- 2009 г. - Включена в сборник „*Бележити български жени*”;

- **2014 г.** - Грамота от НЧ „Искра-1964” за цялостна културно-просветна дейност и и по повод 50 години от основаването му;
- **2023 г.** – Включена в *Алманах на членовете на секция „Педагогика и психология”* към *Съюз на учените в България*;
- **2023 г.** – Включена в Сборник *„Кой - кой е в арменската общност в България* (дейци на културата, изкуството и науката).

Учебно-преподавателска дейност

Във връзка с участието си в настоящия конкурс, д-р Берджухи Йорданова представя *Служебна справка* от Отдел „Образователни дейности“ към СУ „Св. Климент Охридски“ относно учебната ѝ ангажираност като главен асистент в катедра „Теория на възпитанието“ към Факултета по педагогика през последните **5 учебни години**. Удостоверена е следната официална информация (планувана, съответно - отчетена):

- За учебната **2018/2019 г.** общата учебната натовареност на кандидатката е **672 ч.**, от които **450 ч.** са аудиторна заетост;
- За учебната **2019/2020 год.** обща учебна натовареност - **1277,3 ч.**, от които **870 ч.** - аудиторна заетост;
- За учебната **2020/2021 год.** обща учебна натовареност - **1969,8 ч.**, от които **1560ч.** - аудиторна заетост;
- За учебната **2021/2022 год.** обща учебна натовареност - **1428,9 ч.**, от които **1163 ч.** - аудиторна заетост;
- За учебната **2022/2023 год.** обща учебна натовареност - **1215,5 ч.**, от които **940 ч.** - аудиторна заетост.

Към представените за рецензиране материали в настоящия конкурс за „Доцент“ кандидатката е приложила също така и *Справка, Образец N2*, за учебната си натовареност с *бакалаври и магистри и СДК-курсове* в обявената научна област. Последната е детайлизирала **по 6 дисциплини**, съответно **по лекции и упражнения**:

Общо **150 ч. лекционна** натовареност **и 300 ч. – упражнения**.

Оценявам посочената конкретика за учебна натовареност като убедителен доказателствен материал, че д-р Йорданова е подходящият кандидат за академично

звание „Доцент“ в професионалното направление 1.2. Педагогика (училищна хигиена и здравно образование, *School hygiene and health education*) в настоящия конкурс.

- **Основните специалности**, в които д-р Йорданова преподава на студенти – **магистри и бакалаври - редовно и задочно** обучение са: „Педагогика” и „Неформално образование“

- ✓ **Допълнително** - Здравно и полово образование (от 2012 г. до 2020 г.);
Здравно и екологично образование; Училищна хигиена и здравно образование;
- ✓ **Други допълнителни специалности**, в които д-р Йорданова участва са:
„География” и „География и английски език” в - „Геолого-географски факултет” на СУ.
- ✓ **И още:** Работа с *извънучилищни институции*; Теория на възпитанието; Семейна педагогика; Неформално образование и редица практически занимания на терен – както в редовно, така и в задочно обучение.

В **разяснителни справки** кандидатката представя информация, че преподавателската ѝ дейност като главен асистент включва: аудиторни и извън-аудиторни занятия с **бакалаври, магистри - редовно и задочно обучение и СДК-курсове по разработени от нея лично учебни** програми.

Научно-изследователска дейност

Наред с интензивната учебно-преподавателска натовареност, гл. ас. Йорданова не е изоставила научно-изследователските си търсения. Основни **области** на научно-изследователската ѝ дейност са: **Училищна хигиена и здравно образование и възпитание на децата и юношите в предучилищна и училищна възраст;** Здравословен начин на живот; Теория на възпитанието; Педагогика; Екологично образование и възпитание; Неформално образование и работа с извънучилищни институции; Полово образование и възпитание; Семейно възпитание; Обучение и възпитание на деца със специални образователни потребности; Проявите на агресия на детето в предучилищна и училищна възраст; Теории за личността и възрастови периодизации; Разработване и апробиране на проективен тест за диагностика на социално-поведенческата готовност на детето за училище; Теоретично изследване на

понятието „готовност на детето за училище”. Подобряване хранителните навици на децата и учениците; Образователни и възпитателни аспекти на Зравословно хранене при децата и учениците.

Наукометрични показатели

1. **Цялостната научна продукция** на д-р Берджухи Йорданова включва:

ОБЩО: 66 броя заглавия на научни трудове:

- ✓ Участие с глава на книга -2 бр.;
- ✓ *Монографии* – 3 бр.;
- ✓ Научни статии в *списания* – 12 бр.;
- ✓ Публикации в *Сборници с доклади* от научни конференции – 42 бр.;
- ✓ *Студия* в поредица – 5 бр.;
- ✓ *Учебник* – 1 бр.;
- ✓ *Учебно ръководство* -1 бр.

2. **За целите на НАСТОЯЩИЯ КОНКУРС** подлежат на рецензиране:

 Общо: 21 бр. научни труда, от които:

- *самостоятелни* – 19 броя;
- *в съавторство* – 2 броя.

Същите могат да бъдат отнесени **основно към 2 тематичните области:**

- *Училищна хигиена* и здравно образование и възпитание на децата в предучилищна и училищна възраст;

- *Образователни и възпитателни аспекти на здравословно хранене* на децата и учениците.

Точкова оценка

- *Група А:* Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“: 1 брой **50 точки**

Общо по група А. – 50 точки

- Група Б: Дисертационен труд за присъждане на научна степен „Доктор на науките“-

0 точки

Общо по група Б. - 0 точки

- Група В: Хабилитационен труд – монография: 1брой - 100 точки

Общо по група В. - 100 точки

- Група Г:

- ✓ Публикувана **монография на базата** на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“: **1 брой – 75 точки**
- ✓ Статии и доклади, публикувани в научни издания, **реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни** с научна информация: **1 брой – 10 точки**
- ✓ Статии и доклади, публикувани в **нереферирани списания** с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове: **14 броя – 130 точки**
- ✓ **Студия: 3 броя – 45 точки**

Общо по група Г: 260 точки

- Група Д: Цитирания или рецензии в **нереферирани списания** с научно рецензиране: **70т.**

Общо по група Д.: 70 точки

- Група Е:

- ✓ Участие в национален научен или образователен проект: **45 точки;**
- ✓ Участие в международен или образователен проект: **80 точки;**
- ✓ Публикуван университетски учебник, който се използва в училищната мрежа: **40 точки.**

Общо по група Е.: 165 точки

Общият брой точки по всички групи показатели за д-р Йорданова са

645 точки при заложен минимален брой 400 точки.

Оценката ми:

Заложените в Образеца за изпълнение на минимални национални изисквания за научна област 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (Училищна хигиена и здравно образование) и допълнителните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“ са не само **напълно покрити**, но и **значително надвишени**.

За **качеството** на научната продукция на гл.ас. Йорданова може да се съди по:

Брой на цитиранията.

Представената официална справка на *Университетска библиотека при СУ “Св. Климент Охридски”* удостоверява, че въз основа **бази-данни** на *Web of Science Clarivate; Central and Eastern European Online Library /CEEOL; Российский индекс научного цитирования /РИИЦ/ eLIBRARY.ru; Google Наука; Google Книги; Google Мрежа*, са намерени **28 цитирания** – от български и чуждестранни авторски колективи (без - автоцитиранията), а **2 броя** от публикациите са **индексирани** (*Central and Eastern European Online Library /CEEOL /*). Т.нар. *индекс на Хирш (h-index)* дава обективна оценка за научната стойност на публикациите на автора, въз основа на броя на публикациите и цитиранията им. В случая: **2 броя** от статиите на гл.ас. Йорданова са индексирани с **h-index = 1**.

За престижа на научната продукция на кандидатката дават представа и специализираните и научни издания, в които е публикувала резултати от научните си разработки, а именно: „Наука – образование – професия: системный личностно-развивающий подход“; сп. „Педагогика“ (индексирано и реферирано в Web of Science); Статии, доклади и студии публикувани в нереферираны списания, но с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове и др.

Научни приноси

Подразделям научните приноси на Берджухи Йорданова в **три категории**: **Приноси с теоретична стойност**; **Приноси с методичен характер**; **Приноси с научно-приложна стойност**, а именно:

I. По тематична област: Училищна хигиена и здравно образование и възпитание на децата в предучилищна и училищна възраст

- Приноси с теоретична стойност

- ✚ Разгледана е **здравната култура на детето** като съществена част от **поведенческата му готовност за училище** и по-конкретно: Знания и умения за здравословно хранене, лична хигиена, дневен режим на учене, физическа активност и спорт, отдих, сън и др в предучилищна възраст, (2; 20);
- ✚ Въз основа на задълбочени анализи и оценки от собствени проучвания е изградена и представена концепция, че **хигиенните норми и правила в училище** от една страна и **здравното образование и възпитание** от друга, са важен фундамент за **формирание на умения за здравословен начин** на живот при учениците, (15);
- ✚ Въз основа на резултати от собствено проучване е **извършен анализ и оценка на здравното образование на учениците**, с оглед да се обосноват възможности за неговото оптимизиране чрез: Провеждане на дискусии; информационни кампании; срещи със здравни специалисти и други експерти; увеличаване на възможностите за спорт на учениците в училище; въвеждане в учебните програми на свободноизбираема дисциплина „Здравно образование и възпитание”; разработване на интересни информационни материали, в т.ч. – подходящи за възрастта на учениците здравно-образователни телевизионни програми и др., (16; 17);
- ✚ В 2 собствени анкетни проучвания – едно сред училищни и извънучилищни педагогически специалисти и второ - със студенти е анализирано и оценено **взаимодействието между формалното и неформалното здравно образование**. Заключениета са категорични, че **между формалното и неформалното образование** в сферата на здравното, физическото и екологичното образование е **необходимо взаимодействие**. Подготовката в областта на здравното образование в училище е недостатъчна, а потенциалът на неформалното образование в тази област остава неизползван. Изводите дават основание на кандидатката да представи становище, основано на научни доказателства, че е необходимо **едновременно да се прилагат формални и неформални образователни форми**, по-ефективно да се използват съществуващите и да се създават нови такива.

Защото взаимодействието помежду им би имало ключово значение за повишаване качеството на здравното образование, (3, 19);

- ✚ Представени са *прилаганите у нас основни здравно-образователни програми* (21).
- ✚ Посочени са *предизвикателствата и проблемите пред здравното възпитание* на учениците (14);
- ✚ Изучени и обсъдени са *факторите, влияещи върху психичното здраве* на малките и по-големите ученици (юношите), (10; 12;19);
- ✚ Разгледана е ролята на здравното образование и възпитание в превенцията на *интернет-зависимостите* сред децата и учениците, (11).

- Приноси с методичен характер

- ✚ Обосновани и представени са *модели* за осъзнаване и *изграждане на здравословни навици в предучилищна възраст*, (2);
- ✚ Представен е процес – авторски *алгоритъм на усвояване* от детето в *предучилищна възраст на основни правила за здравословен стил на живот*, което е важна *част от социално - поведенческата готовност на детето за училище*. Защото: За да се чувства добре прието в социалното обкръжение на другите деца-ученици и учители и да има самочувствие като първокласник, детето още от предучилищна възраст трябва да може да се самообслужва (да се облича, да се храни самостоятелно и здравословно, да спазва лична хигиена, ред и чистота), (2).

II. По тематична област: **Образователни и възпитателни аспекти на здравословно хранене на децата и учениците**

- Приноси с теоретична стойност

- ✚ Въз основа на анализи и оценки от собствени проучвания е представен *фактически статус на хранителните навици у деца в начална училищна възраст* – база за изграждане на интервенционни програми. Констатирани са сериозни несъответствия със съвременните експертни препоръки за здравословно хранене. Открити са *дефицити във формиране на здравословно хранително поведение* както в семейството, така - косвено и чрез предлаганите в училищните бюфети и търговски хранителни обекти в близост до училищата -

закуски, бързи храни, снаксове, чипсове в лъскави опаковки – вкусни, достъпни и засищащи, но с нищожна хранителна стойност, а с висока енергийна стойност (т.нар. „junk foods“ – боклучава храни) .

- ✚ **В начална училищна възраст учителите обучават** и възпитават своите малки ученици на правилни хранителни навици и избор на полезни храни, използвайки научнообоснована и съобразена с възрастовите особености на тази група специализирани литературни източници по Здравословно хранене. Акцентирайки върху важното значение на храненето като мощен фактор за здраве е отправена авторска позиция за разширяване на обучението и възпитанието по Здравословно хранене при ученици още от най-ранна училищна възраст чрез включване на разнообразни и подходящи извънучилищни форми, (18).
- ✚ Установен и представен е **фактическият статус на образователните** и възпитателни проблеми по Здравословно хранене **и при ученици в горна училищна възраст**. Констатациите са тревожни: Учебно-възпитателното участие на учителите в тази област е **крайно недостатъчно**. Препоръката е категорична: Наложителни са усилия за повишаване на знанията по Балансирано хранене като част от Здравословния начин на живот в периода на растеж и развитие, когато окончателно се на оформят органи, системи, полова зрялост и адаптационни механизми, (1; 5).

- Приноси с методичен характер

- ✚ Предложен е алгоритъм за възходящ ход на развитие на информираността и навиците по здравословно хранене при деца и ученици, (6 -9);
- ✚ Разработена и предложена за внедряване е конкретна интервенционна програма за формиране основите на здравната култура при децата и учениците в 3 части:
 - ✓ **1-ва част: За началния училищен курс** - като неизменна част от социално-поведенческата готовност на детето за училище, (1);
 - ✓ **2-ра част: Надграждане на здравната култура при учениците в гимназиална възраст**, наречена от автора - „Концептуален модел на здравословното хранене на децата в горна училищна възраст”, (2);
 - ✓ **3-та част: Модел за работа на учителите** по здравното възпитание на учениците, (17).

- Приноси с научно-практическа стойност

✚ Въз основа на преглед и анализ на действащите у нас нормативна база и национални политики по здравословно хранене на учениците е обоснована ролята и *участието на педагозите в междуинституционални комплексни интервенционани програми за оптимизиране и подобряване храненето на учениците.*

Обобщение

Учебно-преподавателската и научно-изследователската активност на **д-р Берджухи Михран Йорданова** отговарят на изискванията за придобиване на академична длъжност “Доцент” и значително *надвишават количествените и качествени критерии, разписани в Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за приложение на ЗРАСПБ.* Обемът на научното ѝ творчество е в съответствие с изискуемия, има приносен характер и е с важно професионално-практическо, теоретично, методично и социално значение за българската Педагогика.

Заключение:

Въз основа на изложените факти и внушителната научна документация, изразявам *категоричното си становище*, че *единственият кандидат* в настоящия конкурс – д-р Йорданова, е авторитетен представител на българския педагогически академичен потенциал и *отговаря на изискванията за академично звание “Доцент”*. *Убедено препоръчвам* на почитаемите членове на **Научното жури** да оценят по достойнство цялостната учебно-преподавателската активност и научно-творческата продукция на **Берджухи Михран Йорданова**, дп като изпълнени на високо съвременно научно-методично ниво, със значим приносен характер и *да гласуват положително* за удостояването ѝ с академичната длъжност *“Доцент”* в настоящия конкурс по професионално направление 1.2. “Педагогика“ (Училищна хигиена и здравно образование), за нуждите на Факултета по педагогика към Софийския университет “Климент Охридски“.

София,

22.04.2024

Рецензент:

Проф.д-р Донка Байкова, дм